

Brugerdrevne standarder og pædagogisk ledelse: Skræddersyede teknikker, prototypiske fortællinger – og kultiverede følelser¹

Morten Nissen

Indledning

Inden vi rigtigt kommer i gang vil jeg først sige tak for æren og tilliden. Det er en stor ting for mig at stå her i dag, med så mange gode kolleger og med venner og familie. Det markerer at jeg er kommet tættere på så mange søde og spændende forskere, som jeg ser meget frem til at samarbejde med her på DPU. På mange måder føler jeg at jeg er kommet hjem. Jeg er måske nok stadig psykolog af en slags, men jeg er vist egentlig endnu mere pædagog. Det som jeg studerer, er indsatser for menneskelig udvikling og dannelse. Det er sådan et transdisciplinært felt, som jeg føler mig hjemme i, selvom jeg hele tiden støder på nye ting, som det ligner at jeg er den eneste der ikke kender ... eller måske *fordi* det er sådan, *fordi* det er et felt, man kan blive ved med at være novice i. Så jeg er dybt taknemmelig overfor jer, der har skabt muligheden for at jeg kan være her².

Jeg har tænkt mig at bruge tiden på at problematisere den aktuelt populære forestilling, som også har givet mig titlen som professor med særlige opgaver – forestillingen om brugerdrevne standarder og de handlede og former for fællesskab og viden, der hører til den. Der er sikkert nogle af jer som undrer jer over, hvad standarder er for noget, så det tager vi først. Jeg vil så tage en relativt enkel version af hvordan standarder kan være brugerdrevne, og derfra udvide billedet til mere og mere omfattende og udfordrende udgaver, og de principielle spørgsmål og perspektiver, som de rejser, bl.a. om prototypiske fortællinger og anerkendelse. Så får jeg samtidig fortalt om nogle af de pædagogiske praksisser og fællesskaber, som jeg har studeret. Til sidst vil jeg illustrere hvad det er for en slags forskning ved at kigge fremad og skitsere hvordan jeg tænker jeg vil gribe en aktuel problematik an, nemlig motivation.

Men først en forbemærkning mere.

En gang skulle en professor som jeg kender godt have et kommunikationsfirma til at designe et slags computerspil, som udformning af en større survey til 11-årige børn om deres sundhedstilstand. I et af scenarierne skulle professoren

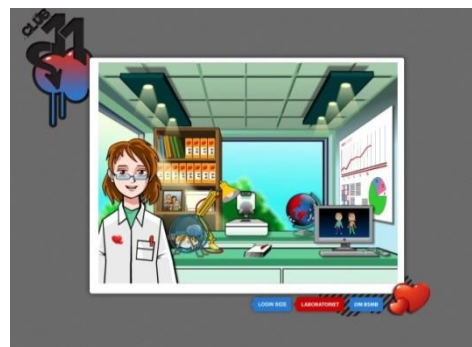
Figur 1

¹ Teksten er et redigeret manus fra Morten Nissens tiltrædelsesforelæsning som professor på DPU 22. oktober 2014

² Ikke bare Dorthe Staunæs og andre på forskningsprogrammet *Organisation og Læring*, men også alle de, der har været med til at lave den forskning, jeg nu skal til at bryste mig af. Og selvfølgelig over for (min kone) Anne-Marie (Nybo Andersen), som over middagsbordet har lært mig meget af det der skal til for at være professor.

optræde og forklare ting og sager. Den professorfigur, som firmaet lavede, var en ældre mand i hvid kittel med skæg, halvmåne og sygekassebriller (fig. 1). Men nu var professoren faktisk en sød midaldrende kvinde som ikke havde nogen særlig grund til at bære kittel. Det lykkedes hende at få ændret figuren, til en vis grad (fig. 2; kitlen kom hun ikke af med), men det krævede en kamp – for ville folk overhovedet genkende at sådan en yngre kvinde kunne være en professor?

Måske er de børn, der deltog i den survey, blevet lidt bedre til det nu. Det kan man håbe. Men på samme måde bliver jeg nok nødt til at sige lidt om hvordan den type forskning, jeg arbejder med, er anderledes end standarden – end det, som journalisterne sikkert mener, at folk kan genkende som forskning.

Figur 2

Den hvide kittel symboliserer, at forskningen handler om natur, som er erobret og flyttet ind i laboratoriet, sådan at man kan få den til at fremvise hvordan årsager hænger sammen med virkninger, enten med jernhård nødvendighed, eller bare med tilpas statistisk sandsynlighed. Mediernes prototypiske forsker laver naturvidenskab. Men der er selvfølgelig også dem der forsker i menneskelivet. De fleste af dem betragter så, med eller uden kittel, menneskelivet *som* natur. Dvs. det er stadig fænomener og processer, årsager og virkninger, objekter som er udenfor os selv og uafhængige af at vi studerer dem og hvorfor vi gør det. Og dermed altså objektive fakta. Ligesom når man forsker i anden natur kan det være viden som er ganske nyttig, og det betragtes normalt som en helt uskyldig forteelse. Hvad det nærmere er for ting vi studerer, hvilke objekter forskningen sætter sig for at forstå, er en nørdet sag for specialister. Kun i ny og næ springer det i øjnene som politisk diskutabelt: når man fx giver sig til at studere objekter som intelligensens fordeling på race og køn, eller årsager til sygdommen homoseksualitet. I dette billede af forskningen er den altså meget af tiden i elfenbenstårnet, men heldigvis ofte nyttig på en helt uskyldig måde, og i sjældne tilfælde er det illegitim magtudøvelse.

Men det her er forskning af en anden slags, som altid har fyldt en hel del i humaniora og samfundsvidenskab, men som man sjældent møder i medierne, eller, hvis den optræder, så er det ikke som forskning. Den handler om os selv, ikke som naturgenstande, men som tænkende, følende og handlende. Om hvad det er vi gør. Om hvordan vi udpeger objekter, om de mange måder vi bruger årsager som midler og sætter virkninger som mål, og hvordan vi opfatter os selv. Og om de håb og utopier, som giver det hele mening for os.

Meget af det er teoretisk og filosofisk, fordi afklaring og udvikling af begreber er en vigtig side af sagen. Her tager man tit meget gamle teorier op og lærer af dem. Når man finder på sådan noget som brugerbevne standarder i pædagogik, så er det fx værd at se på om det egentlig er omtrent det samme som idéen om at børn selv skal styre deres læring – var det Piaget for snart 100 år siden, eller var det Rousseau 100 år før igen?

Men det er også empirisk forskning, der hele tiden undersøger hvad der sker aktuelt, for der sker også hele tiden nye ting. Fx er der helt aktuelle brudflader og problemer i det med standarder og det brugerbevne, hvor de gamle liberale og konstruktivistiske tanker også spiller ind, men ikke kun, som vi skal se. De data er også en slags fakta; men ordet fakta betyder jo egentlig *fremstillet*

– og det bliver mere tydeligt, at de er menneskeskabt, når det er sådanne ting som prioriteringer, værdier, motiver, selvbilleder, procedurer og standarder.

Og forskningen er selv med dér i frontlinjen, som bannerfører for nye ideologier eller som kritiker, eller som noget helt tredje – men altid som en deltager i de løbende diskussioner om, hvad det er vi gør, og hvor vi vil hen med det. Og helst med nye vinkler og forståelser. Ideelt set er forskning af denne type reflektiv og nyskabende, og dvs. hverken naiv eller kynisk, og hverken verdensfjern eller moderigtig. Det vender jeg tilbage til til sidst. Lad os i mellemtiden se om jeg kan leve op til de standarder.

Standarder

Først, altså, hvad er standarder? Det spørgsmål stiller sig i og med en aktuel samfundsudvikling med standardisering og styring gennem standarder, og der er en masse empirisk forskning der undersøger disse forandringer og bidrager til diskussionen om dem (Busch, 2011; Timmermans & Epstein, 2010). Og der er også her en lang tradition i filosofi og kulturforskning at trække på, for som med så meget andet er det ganske vist noget nyt, men det har også en lang historie. Den har jeg især forsøgt at lære af en af mine nye AU kolleger, nemlig Uffe Juul Jensen (U. J. Jensen, 1983, 1992, 1999)³.

En standard er kort sagt *hvordan noget skal være*. Nogle standarder er såkaldte olympiske standarder, altså meget høje og svære at leve op til, men de fleste er snarere helt almindelige og selvfølgelige, faktisk simpelthen det, man forventer.

Et sted på internettet findes en video med en fin illustration (fig. 3)⁴. Den viser en baby som navigerer rundt på en tablet, men som bagefter har svært ved at finde ud af hvordan man zoomer ind og skifter skærm på et dameblad. Babyen her har en forventning om en standard for flader med billeder på. Spørgsmålet er, om babyen har noget at lære, eller om damebladet er forældet, og babyen er med til at sætte en ny standard, sammen med tablet-producenten og den, der optog videoen.

Figur 3

³ Den teori om standarder og standardisering, som jeg skitserer her, har jeg også fremstillet i (Keis, Nymann Nielsen, & Nissen, 2015; Nissen, 2014a, 2014c, 2015b).

⁴ A magazine is an iPad that doesn't work. Pr. januar 2016: <http://www.youtube.com/watch?v=aXV-yaFmQNk>

Der er standarder for ting, og standarder for handlinger. Men videoen illustrerer, hvordan det egentlig er to sider af samme sag. Teknologiforskningen fortæller os da også, at ting og handlinger altid er vævet sammen i praksis (fx (Axel, 2002; Schraube, 2003). Standarder for ting er dybest set også reguleringer af de handlinger, hvormed man fremstiller dem og bruger dem.

Det bliver særligt tydeligt i industrien når man går over til just-in-time produktion for at spare lagerplads – så lægges kvalitetskontrollen på fremstillingsprocessen og ikke så meget på produktet. Omvendt udgør ethvert redskab en prototype for en handling. Nogle læsere vil kende det klassiske eksempel med at en ske rummer en standard for hvordan man spiser suppe, når man bruger den rigtigt og spiser ordenligt – at man fx ikke slubrer eller spilder (Leontjev, 1977) (fig. 4). Og damebladet er en prototype for en bestemt standard for læsning, som vores baby i videoen altså ikke har lært endnu – eller er på vej til at forkaste som forældet.

Figur 4

YOGA: strike a pose

Figur 6

Der er også standarder for fx fodmassage eller yoga. Her er tingene trådt lidt i baggrunden, men de er der stadig. Ikke bare kamferolien og yogamåtten, men også diplomer på væggen (fig. 6) og bøger og hæfter med beskrivelser af yogastillinger i tekst og billede (fig. 5). Ofte er standarder bygget ind i praksis, i redskaber og vaner, men de kan netop også være gengivet i tekster og andre slags *modeller*. Modeller har to sider: De er på den ene side modeller *af* en praksis, og på den anden side modeller *for* en praksis (Goffman, 1986). De beskriver handlinger, og de bliver brugt til at regulere, hvordan handlinger skal udføres. Når standarder på den måde bliver fastholdt og transporteret i modeller, som bruges til at regulere praksis på forskellige steder og tider, så kan man kalde det *standardisering*. Standardisering er altså i denne teori – ligesom hos Bowker & Star (2000) – en intentionel stabilisering og koordinering af standarder på tværs af tid og sted. En slags anden ordens standarder. De modeller, som det gøres med, etablerer således konventioner, og de håndteres selv med konventioner – der er det, som Wartofsky kalder ‘tertiære artefakter’ (Wartofsky, 1979).

Det er ikke altid det forekommer relevant. De fleste standarder er som sagt selvfølgelig, og derfor er det morsomt, når de bliver fremstillet som noget særligt og mærkeligt, som i videoen med babyen, eller som i den berømte norske sketch med teknikeren fra middelalderen, der giver hotline support til munken, som ikke kan finde ud af at læse en bog⁵. Den sketch er også morsom fordi den er anakronistisk. Middelalderen er jo før-moderne, før standardiseringens tid, ikke? Nej, faktisk er det slet ikke så tosset at betragte tekster som tidlige

Der er også standarder for fx fodmassage eller yoga. Her er tingene trådt lidt i baggrunden, men de er der stadig. Ikke bare kamferolien og yogamåtten, men også diplomer på væggen (fig. 6) og bøger og hæfter med beskrivelser af yogastillinger i tekst og billede (fig. 5). Ofte er standarder bygget ind i praksis, i redskaber og vaner, men de kan netop også være gengivet i tekster og andre slags *modeller*. Modeller har to sider: De er på den ene side modeller *af* en praksis, og på den anden side modeller *for* en praksis (Goffman, 1986). De beskriver handlinger, og de bliver brugt til at regulere, hvordan handlinger skal udføres. Når standarder på den måde bliver fastholdt og transporteret i modeller, som bruges til at regulere praksis på

Figur 5

⁵ Monk Learning the New Book System. Pr. januar 2016: <http://www.youtube.com/watch?v=9M9vaQxwwWk>

og grundlæggende former for standardisering (Derrida, 1981). Med Gutenberg tog det rigtig fart, men i den europæiske historie er kirken og munkeordnerne de oprindelige udgaver af det, vi i dag forstår som globalisering og standardisering. Med udbredelsen af industri og international handel bliver det stadig vigtigere at standardisere, fordi man ikke længere kan regne med, at standarderne er indbygget i de lokale kulturer, som varerne skal sælges i, eller i de ufaglærte arbejdere indvandret fra landet, som man ansætter til at passe maskinerne.

En standard er hvordan noget skal være, så det har meget at gøre med moral og etik. I eksemplet med skeen som prototype for at spise ordentligt er det tydeligt at det hænger sammen med renlighed og gode manerer. Men der er jo også steder i verden hvor man slubrer suppen i sig fra en skål (fig. 7).

Figur 7

Der er med andre ord *kulturforskelle*. I de enkelte kulturer er der sammenhæng mellem de enkelte standarder og en mere generel etik. De sammenhænge er kultiveret og læres gennem opdragelse. Det er i hvert fald en måde at forstå kulturer på (Højrup, 2002; Lave, 2011). Men med standardisering bliver de sammenhænge brudt op. Når skeen skal eksporteres til lande hvor man slubrer, så kan det være en idé med en brugsanvisning. Når europæiske turister skal købe fodmassage i Thailand kan diplomtet på væggen udstedt af templet i Bangkok være betryggende. Og yoga var en gang en del af nogle religiøse ritualer i Indien, som så blev oversat til kropsøvelser i England, inden det igen blev eksporteret bl.a. til Indien. I hvert af de tilfælde står de etiske spørgsmål åbne, fordi standarden er løsrevet fra sine kultursammenhænge. Måske står der ord om etik på diplomtet og i yogahåndbogen; men igen, hvordan bliver det så læst? Det er netop et træk ved standardisering, at den implicerer nye måder at diskutere etik på, hvor man på en måde først river etikken fra hinanden og derefter sætter den sammen igen... dvs. *måske* sætter den sammen igen, eller *måske ikke* (MacIntyre, 1984).

En af udfordringerne bliver så, at de enkelte mennesker tilsyneladende selv skal finde ud af hvad der er rigtigt at gøre, med eller uden brugsanvisning. *Standardiseringen har spaltet praksis op i løsrevne standarder og løsrevne brugere. Standarden er i sig selv almen og objektiv, mens brugeren er individuel og subjektiv og står i en konkret situation.*

Brugerdrevne standarder

Mange vil huske, at når man skal installere et computerprogram, så skal man vælge: Standard eller brugerdefinerede indstillinger. Enten-eller. Men ... det, der gemmer sig bag skiltet 'brugerdefinerede indstillinger' er jo i sig selv en samling standarder, og valget er sat op som model af et valg – og altså selv en standard.

Udviklingen i standarder går på nogle områder i retning væk fra ensgørelse og henimod skræddersyning, customization eller produkt differentiering (Busch, 2011). De fleste af os kender det også fra vores smart-phone, der på den ene side er en global standard, men som jeg på den anden side kan indrette så den passer lige til mine behov og mine ønsker. Det er vel at mærke ikke en bevægelse væk fra standardisering, tværtimod: Man udvikler blot mange flere standarder, så de kan kombineres mere smidigt, og indsættes mere præcist. Og man udvikler en meta-standard for denne kombination.

Det er faktisk allerede en første version af brugerdrevne standarder. Den professionelle har et arsenal af forskellige procedurer og redskaber, som hver for sig er fastlagte, men hvilke der bruges hvornår, og hvordan de kombineres, det afhænger af brugeren. Overført til fx skolen betyder det, at man finder præcis den undervisningsmetode, der passer til den enkelte elevs læringsstil og motivation. Eller at man lader den enkelte skoleleder udforme nærmere hvordan folkeskolereformens elementer skal sammensættes lokalt.

Ligesom med en smart-phone kræver det brugerens aktive medvirken. Så denne meta-standard rummer procedurer for dialog med brugere.

I vores forskning i samarbejde med folk, der hjælper unge rusmiddelbrugere i Helsingør - et sted der kaldes Helsingung - er vi stødt på et andet eksempel: en metode, som kaldes *Feedback Informed Treatment*, forkortet FIT (Sparks, Duncan, & Miller, 2007); fig 8). Her spørger man hele tiden brugeren om hvordan hun opfatter rådgivningen, på en standardiseret måde, sådan at man kan justere den løbende efter hendes præferencer – så hun ikke mister motivationen og dropper ud.

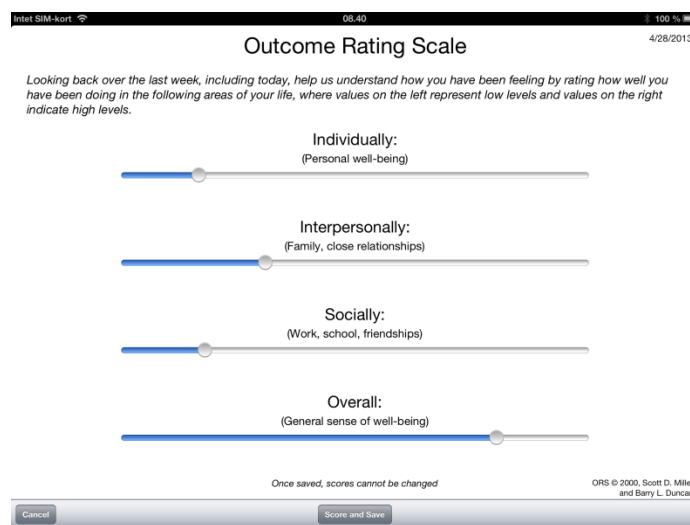
Figur 8

FIT er evidensbaseret, dvs. nogen har undersøgt statistisk, at indenfor rammerne af en standard rådgivning, så falder risikoen for at folk falder fra hvis man bruger FIT. Og man kan bruge det politisk-administrativt til at dokumentere arbejdets kvalitet forstået som brugertilfredshed.

Det forskningsprojekt kalder vi *Brugerdrevne Standarder i Socialt Arbejde*. Som i andre tilfælde går vores forskning ud på at beskrive og forstå hvad det er de professionelle og brugerne gør. Det kan både de og vi lære noget af, for på den ene side er praksis altid rigere end standarderne for praksis, men på den anden side bliver man klog på det ved at skabe nye modeller, altså ved at *artikulere* det på nye måder, - og derved i fællesskab sætte nye standarder. Det kaldes blandt andet for praksisforskning⁶.

I dette tilfælde har vi foreslået, at FIT samt de tilhørende skalaer m.v. – her er en af dem (fig. 9) – er én måde at arbejde med brugerdrevne standarder, som har sine begrænsninger – ikke mindst sammenlignet med andre ting, de også gør i Helsingung. Dem vender jeg tilbage til om lidt.

De begrænsninger har at gøre med at man

Figur 9

⁶ Praksisforskning i denne aftapning, og måderne hvorpå det udgør en form for respektfuld og konstruktiv kritik, udfoldes mere i bl.a. (Mørck & Nissen, 2005; Nissen, 1995, 2004, 2008, 2009a, 2013). Det er tæt beslægtet med og har lært meget af det, der udføres af Charlotte Højholt, Dorte Kousholt m.fl. (Kousholt, 2014)

iscenesætter en situation hvor en professionel har en serviceydelse, som er foruddefineret (ligesom en smartphone) og som derefter tilpasses til en bruger, der giver feedback om hvordan den passer til hende eller ham. Hele modellen for det scenarie er hentet fra markedet, og det er jo et vigtigt træk ved *New Public Management*, at det offentlige skal indrettes så det fungerer næsten som et marked. Det er en aktuell problematik i disse årtier, og vi har været inspireret af folk der har udforsket den andre steder, som fx filosofen Annemarie Mol, der skriver om hvordan en 'logic of choice' sætter sig igennem i det hollandske sundhedsvæsen (Mol, 2008). Men det er også en diskussion der går længere tilbage, så en anden inspiration er den canadiske sociolog Erving Goffman, der diskuterede det allerede i bogen *Anstalt og Menneske* (Goffman, 1961).

Det er selvfølgelig en prisværdig ydmyghed, de professionelle her viser, og en vigtig anerkendelse af brugere, som fx unge stofbrugere, hvis synspunkter tit ikke har været taget alvorligt. Men samtidig er der som sagt sat en præmis med den overordnede standard. I Helsingung altså den præmis, at det, der foregår, er behandling og at de unge kommer fordi de vil have hjælp i form af rådgivning til at løse nogle problemer de har med stoffer. Det lyder måske ret uskyldigt, men det er faktisk et problem for de professionelle. De vil gerne skifte fokus til hvad de kan gøre for at hjælpe de unge til at udvikle sig i bredere forstand, og de tror det er en god idé at de unge selv orienterer sig mod deres håb og drømme, og bliver deltagere og udvider deres magt over tilværelsen i den proces. De vil med andre ord gerne gå fra behandlingsstandarden til en bredere pædagogisk, og en mere brugerdreven, standard⁷. Det er netop den overordnede bestræbelse, som vi mødes med de professionelle om. Den går under navnet U-turn-modellen, fordi der hentes inspiration fra en institution i København der hedder U-turn – som vi også skal høre mere om om lidt.

Men der er også andre præmisser smuglet ind. En af de unge som vores forsknings-praktikant Katrine Barington interviewede om det, lad os kalde ham Tobias, sagde det her:

Tobias: Det er ikke fordi jeg har det, jeg er alt for dårligt, men jeg har det heller ikke alt for godt, jeg har det heller ikke sådan midt imellem, det er sådan jeg... jeg er ikke præcis, men, det er de ...

Katrine: Ja

Tobias: ...med deres, de sidder jo og regner ud sådan der, eller tænker over, og så kan de måske finde en løsning, eller – de bruger meget tid på det, tror jeg

Det gælder jo om at måle det sådan, at Tobias synes han får det bedre hele tiden, så han bliver ved med at have selvkompetence og være motiveret. Men desværre, Tobias har det hverken skidt eller godt eller midt imellem, så det er lidt svært at finde ud af. Men det kan de professionelle heldigvis, når de sidder og regner på det, mener Tobias.

I vores analyser ser vi det som udtryk for dels at der er sat en præmis om at brugerens udvikling og vurdering absolut skal være entydig og lineær, for at man kan regne på den, dels at brugeren stadig dybest set står udenfor standarden – altså ikke bare den generelle behandlingsstandard, men også den evidensbaserede måde at tilpasse den på, FIT. Og så er det jo ret tvivlsomt, hvor meget brugeren faktisk har indflydelse – når han leverer feedback til at den professionelle kan tage den maske på, han bedst kan lide.

Mange af os kender afmagtsfølelsen ved den form for brugertilpasning fra internet søgemaskiner, som bliver tilpasset til os uden at vi kan følge med i hvordan. Det ultimative billede på den

⁷ Om forskellen mellem behandlingsstandarder og pædagogiske standarder, se (Nissen, 2014c)

problemstilling blev givet i filmen *The Matrix*, hvor mennesket er reduceret til en krop der forsynes med tilpassede sanseindtryk for at få nogle maskiner til at køre. Men her er der også en lang filosofisk tradition for kritik af forbrugersamfundet, som gør os alle sammen selvoptagede og magtesløse (se fx (Bjerg, 2009; Horkheimer & Adorno, 1969; Zizek, 1999, 2006). Det er selvfølgelig at trække perspektivet helt ud, og heldigvis er der slet ikke sådan et totalt samfundsmaskineri, som de skræmmebilleder fremmaner.

I det samme interview får Katrine øje på at noget er visket ud på et af skemaerne:

Tobias: Ja, det var fordi at øh han sagde til mig at jeg skulle være øhm mere, han sagde, jeg sagde til ham ”Jeg sætter altså bare et kryds, jeg sætter bare en streg” – ”Jamen du skal være lidt mere, lidt mere enig om, altså lidt mere ... lidt mere præcis”, ikk’ også

Katrine: Ja ja

Tobias: Så satte jeg bare en streg dér i stedet for!

Det kommer nogle gange ret tæt på det *parodiske*, og det er netop en af de ting der kan ske med standarder, selv når det er meningen at de skal være skræddersyede (Stenner, 2015). Standardisering er når en standard overføres til og fastholdes i situationer hvor dens relevans ikke er givet, og derfor får vi flere og flere af den slags situationer, hvor vi skal bakse ikke bare med det vi nu arbejder med, men også med en eller anden besværlig og ulogisk eller endda parodisk måde at måle og dokumentere det på.

Tobias: Men som sagt, jeg går ikke så meget op i det, jeg laver jo bare en streg, men, men, men

Katrine: Ja

Tobias: Men det skal jeg åbenbart blive bedre til, tror jeg, fordi, at øh, de går meget op i det

Vi kan ane, at selvom den brugerorienterede standard går for at være vældig god til at motivere brugerne, fordi de hele tiden kan se at det går fremad, så kommer der alligevel et problem på et andet niveau – er brugeren egentlig motiveret for at tilpasse sig til at få standarden tilpasset til sig?⁸

Dette var måske nok et eksempel i den lette ende, men det er faktisk en alvorlig sag, fordi den styringsform, New Public Management, får så meget gennemslag. Parodiske standarder kan godt være morsomme, men alt for tit er de snarere stressende og marginaliserende. Og deres præmisser og virkemåder bliver diskuteret og udforsket alt for lidt.

Det samme gælder sådan set den styring, der udøves med knap så parodiske standarder. De standarder, der har mest succes er de mest enkle og indlysende, dem som ingen kan indvende noget imod. Som når folkeskolen styres med helt traditionelle forestillinger om læringsudbytte, eller når et sted som Helsingung lader sig lede af hvad der virker, forstået som hvorvidt de unge holder op med at ryge hash eller selv synes det går bedre. Det er tilsyneladende enkelt og konservativt. Men det er paradoksalt nok både det, der skjuler, og det, der udvirker nogle forandringer, som ingen rigtig har taget stilling til. De ser demokratiske ud, men de er svære at diskutere, både fordi de selv er så banale, og fordi deres konsekvenser er så uoverskuelige. Det er en afgørende *ideologisk* mekanisme i styring med standarder⁹.

⁸ Om disse problemstillinger, se også Nissen & Barington, 2015

⁹ Se herom nærmere i (Nissen, 2015b)

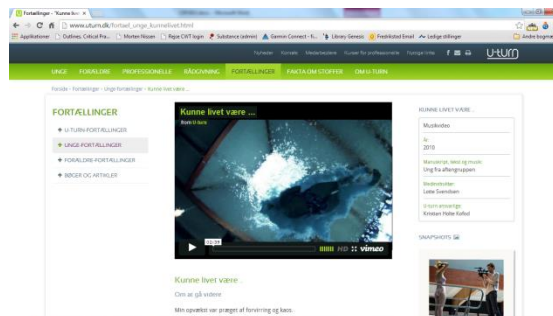
Brugerdrevne standarder 2.0

Af samme grund kan det være interessant at beskrive nogle andre nyskabelser – og nogle andre former for brugerdrevne standarder. Hvor den første udgave mest gik ud på at tilpasse standarden til brugeren (og i det lidt mere skjulte tilpasse praksis til en bestemt standard om serviceydelse og forbruger), så udvides det brugerdrevne i de udgaver vi skal se på nu, i flere retninger¹⁰:

- I retning af at selve standarden forandres, altså forandring af indholdet og formen af aktiviteten;
- i retning af, at det også forandrer de organisationer, der udfører aktiviteten
- i retning af, at det forandrer brugerne, dvs. i retning af, at det forandrer brugerrollen, men derefter også måske brugerens hverdagsliv udenfor aktiviteten; og endelig
- i retning af større sociale og kulturelle forandringer.

Jeg vil bruge et eksempel som kommer fra det samme forskningsprojekt om Brugerdrevne Standarder i Socialt Arbejde, som jeg, udover Katrine Barington, også lavede sammen med Mads Bank. Og som nævnt sammen med professionelle i Helsingung og i U-turn.

De arbejder langtfra kun med rådgivning. Faktisk har de længe haft den tanke, at det at fremstille sig selv som et menneske med en sygdom eller et problem, i en behandlingssammenhæng, kan være ret problematisk for unge (og andre) mennesker. Derfor eksperimenterer de også med andre former for fremstilling, som fx værdsættende ceremonier (Halberg, 2013), musikudgivelser, og noget, de kalder æstetisk dokumentation (Nielsen & Kofod, 2013). I en af mine analyser af deres arbejde diskuterer jeg en kort film, hvor man ser en ung kvinde gå op på en vippe i en svømmehal, alt imens hun synger en tyrkisk sang, og til sidst springe i vandet (Nissen, 2014b). Den film er et blandt mange eksempler på æstetisk dokumentation. Den findes på Uturns vimeo-side¹¹ og den er lavet af nogle unge og nogle professionelle i samarbejde med filminstruktøren Lotte Svendsen. Overskriften er ”Kunne Livet Være...”, fordi de arbejdede med at kultivere de unges drømme om hvad livet kunne være, ved at lave nogle små, men smukke, filmiske udtryk for det (se fig. 10).

Figur 10

Unge, der synes det er svært og ufedt at snakke om sig selv og deres problemer i en rådgivning, kan godt synes det er ret fedt at lave en smuk film om deres drømme om livet. For at komme de unge i møde, kan det være man skal lave noget helt andet end behandling, eller for den sags skyld pædagogik. Men de laver ikke bare noget, som de unge tilfældigvis synes er sjovt. Dels rummer sådan en filmproduktion faktisk en masse standarder og krav. Der bliver lavet et produkt som bliver set af mange og som betyder noget.

¹⁰ Disse udvidelser er på mange måder sammenlignelige med spektret i industriel produktudvikling fra customization over brugerdrevet innovation til egentligt participatory design, jf. (T. E. Jensen, 2012) (Trigg, Grønbæk, & Bodker, 1991)

¹¹ Pr. januar 2016: <https://vimeo.com/56680815>

Og dels har de professionelle også nogle bestemte tanker med det. De går ikke bare på kompromis med deres behandlingsstandard, men udvikler en ny standard i samarbejdet med brugerne – som de dels viser med filmen her, dels også har beskrevet i fagbladet for socialarbejdere *STOF* (Nielsen & Kofod, 2013). Der er tale om et udviklingsarbejde her, ikke bare i kraft af de måske lidt tilfældige konstellationer af filmfolk og socialarbejdere, men også på den måde, at filmene bidrager til udvikling af en bestemt faglig tradition, der kaldes narrativ praksis (Holmgren, 2008; Monk, Winslade, Crocket, & Epston, 1997; White, 2007; White & Epston, 1990). Her har man længe eksperimenteret med hvordan man fremstiller fortællinger, også i artefakter som fx diplomer, breve, og digte – men disse professionelle tager nogle skridt videre og inddrager æstetiske produkter mere omfattende. Og de unge er direkte med til at skabe hvad det nærmere vil sige – fx her hvordan den tyrkiske kulturbaggrund indgår i Berrins fortælling om den vej hun går ad, uden at kende sig selv, som hun synger.

U-turn og Helsingung *kan* kaldes institutioner til behandling af afhængighed, men de prøver at undgå den betegnelse. Når man ikke rigtig laver behandling, så er man heller ikke en klinik, eller en behandlingsinstitution. Socialt arbejde har altid ligget på grænsen mellem forskellige praksisfelter, men behandling har ofte været en meget stærk forestilling, og mange har ønsket at etablere kliniske standarder for at blive ligeså fine som lægerne (Nissen, 2004, 2009b; Sunesson, 1981). Men især når det er socialt arbejde med unge, træder pædagogiske, omsorgsmæssige og andre standarder frem. På misbrugsområdet er der alt for mange unge, man ikke kan få i tale, hvis man indretter en klinik. Behandlingsstandarder er en model, et navn og en ramme, man *kan* give til den praksis, men den passer dårligt som en sko der er for lille, og hvis man insisterer på at tage den på, må man hugge hæle og klippe tæer. Heldigvis er der andre veje at gå, og i sundere sko.

Den æstetiske dokumentation er et godt eksempel på, at brugerdrevne standarder kan indebære ændrede organisationer og ændrede professionsidentiteter. Traditionelt laver psykologer jo test, terapi og supervision, mens det er pædagoger der laver såkaldte ”aktiviteter”. Men her laver psykologerne film og musik. Igen, det er ikke fordi de går på kompromis med deres psykologfaglighed, og bare laver ”aktiviteter” fordi der ikke er råd til rigtigt psykologarbejde. Det er snarere fordi de er med til at udvikle hvad man kan kalde en trans-disciplin med egne standarder og egne videnskabelige referencer. Det er karakteristisk for de to organisationer, at de er stærkt fagligt hybride, og at de enkelte medarbejdere også er det.

Det er også karakteristisk, at deres ledelse handler meget om udviklingsarbejde. Ikke bare sådan, at der er veldefinerede råderum for den enkelte professionelles kompetence, men i høj grad også sådan, at organisationen udgør en konstellation af projekter, der hele tiden knopskyder, og samtidig holdes sammen af en slags ideologisk mobilisering. Det er selvfølgelig en anden slags ledelse, end når man bruger performance standarder målt ved brugertilfredshed. Dog, man skal ikke overdrive forskellen, for husk på, at standarder nemt kan blive parodiske eller banale, når de søges gennemtvunget; så gælder det for ledelsen om at mobilisere folk ideologisk til at håndtere dem i den rette ånd, så de i det mindste kan bruges som et slags fælles kodesprog for en fælles udviklingsbestræbelse, som er bredere defineret, eller bare sådan at de ikke bliver alt for kvalmende eller latterlige (Brøgger, 2016; Hviid & Lima, 2011).

Men en forskel er måderne hvorpå brugerne og brugernes deltagelse er vigtige i de processer. I filmen giver Berrin en slags offentlig bevidning af Uturns udviklingsarbejde, lidt ligesom alle de tal om brugertilfredshed, der blev samlet ind med FIT, men med nogle andre implikationer og

perspektiver. Også her er det afgørende, at vidnesbyrdet er troværdigt; men den troværdighed vurderes i andre sammenhænge og på andre måder end som et spørgsmål om brugertilfredshed¹².

Fremstilling og prototypiske fortællinger

Hele pointen med den æstetiske dokumentation er jo at *fremstille* brugeren på nogle andre måder end de kliniske. Men det indebærer også, at brugeren ikke længere er bruger i samme forstand. Filmens Berrin er ikke fremstillet som en patient i en journal, men heller ikke som hvis hun søgte aktindsigt i den journal som bruger. På et plan kan vi derimod se Berrin fremstillet som den figur, der synger en sang om sin søgen i livet og springer ud på det dybe vand. Men på et andet plan fremstilles hun både i selve aktiviteten, i filmen, og i en række tekster om den, som en deltager i en filmproduktion, og som et vigtigt vidne til en faglig nyskabelse.

De to måder at bruge begrebet *fremstilling* på er i spil i den *performative* strømning i samfundsvidenskaberne (se (Martin, 2007)). De svarer til to aspekter ved performance, eller fremstilling, der hænger tæt sammen. På den side *enactment*, altså dette at et bestemt begreb, en bestemt version af noget, bliver udført i praksis. Og på den anden side *display*, altså at disse begreber eller versioner bliver gengivet og fremvist i et medie, som godt *kan* være skuespil. Verden er en scene, som Shakespeare fik en af sine figurer til at sige, og der er da også mange studier – altså ikke filmstudier, men undersøgelser – der viser at vi allesammen hele tiden kombinerer eller skifter mellem at udføre og at fremføre, *enactment* og *display*, fx i helt almindelige former for humor, i forelæsninger og meget andet (Goffman, 1981, 1986; Willis, 2001).

Nu kan man selvfølgelig mene, at det ikke stikker så dybt, når det bare er performance. Det er ikke brugeren, men brugerrollen, der er forandret. Men vi dannes jo i høj grad af hvad vi gør. Tænk på babyen fra før, og på hvordan der var blevet fremstillet en tablet-bruger med en standard fra Apple. Tænk på hvordan vores forestillinger om viden bliver formet af vores deltagelse i skolen, på godt og ondt. Eller tag et andet eksempel fra indsatser for stofbrugere – overvej hvor forskellige brugere der bliver fremstillet i en stoffri døgninstitution og i Valmuens forsøg med tildeling af heroin (Houborg, 2012). De forskelle går dybt ind i kroppen, og de har også dybe politiske og etiske implikationer af meget forskellig art.

Her kan vi selvfølgelig også let se, at man støder på modstand, når man prøver at performe, at fremstille brugerne på nogle bestemte måder, selvfølgelig ikke mindst når man sætter standarder, altså hvis man vil skabe eller ændre ved noget mere alment. En af de vigtige problemstillinger i diskussionerne omkring den æstetiske dokumentation i Uturn og Helsingung er, hvor meget det lykkes at udvide perspektivet og indsatsen, ikke bare til brugerens hverdagsliv udenfor aktiviteten, men også mere generelt til den sociale og kulturelle kontekst. Enhver pædagogisk – eller social eller terapeutisk – indsats sker et bestemt sted med et håb om at det har konsekvenser andre steder. Det er jo ret banalt, men det er ikke altid det bliver rigtig anerkendt som problem, fordi de forskellige professionelle standarder også udpeger bestemte, begrænsede måder at håndtere og stabilisere det forhold på – fx idéen om transfer af abstrakt viden som er fremherskende i skolen, eller overføringsbegrebet i freudiansk psykoterapi.

---

¹² For at udvide dette perspektiv på troværdighed kan vi trække på (Stengers, 1997), og lade os inspirere af Gomart's udvidelse af perspektivet til at gælde sociale indsatser (Gomart, 2004).

Derfor gav det mening, da min gamle læremester Ole Dreier brugte sine senere arbejder på at diskutere de forskellige sider af den sag (Dreier, 2008). Det betyder bl.a. at man kan opnå nye forståelser af indsætterne ved at følge brugerne i deres hverdagsliv og finde mønstre i deres livsførelse, som man slet ikke kunne få øje på fra klasseværelset eller terapilokalet. Perspektivet er måske noget der ligner brugerdrevet innovation i industrien, hvor man også har sat etnologer og antropologer til at se på brugernes hverdagsliv og få øje på nye mulige produkter (T. E. Jensen, 2012). Men det kan også være større end det.

Jeg har ikke selv arbejdet så meget med at følge brugerne i hverdagslivet – ikke siden jeg skrev speciale i 1986 – men det har mange andre gjort på udmærket vis (fx (Borg, 2001; Huniche, 2003; Kristensen, 2008; Mackrill, 2007; Meinert Jensen, 2011). Fx har Sofie Pedersen som led i vores forskningscenter om *Subjekter og Standarder* fulgt gymnasieunge, og set på hvor forskellige standarder, der er vigtige i deres ungdomsliv, og det er selvfølgelig meget andet end lige skolefagenes (Pedersen, 2015). Disse forskellige studier viser at den indfaldsvinkel også kan bidrage til at pege på hvordan problemer, der kan se ud som om de er individuelle, faktisk er fælles sociale eller kulturelle problemer.

Hvad det angår skal man dog efter min mening ikke overdrive betydningen af at være et andet *sted*, når man snakker med brugerne, end de professionelle er, når *de* snakker med brugerne. Tilgiv min lille spøg her, men nissen flytter tit med. Nogle gange ender man med noget, der ikke er så langt fra den fashionable brugertilfredshed alligevel. Andre gange ikke. Og det er jo et spørgsmål om, hvordan man arbejder med at inddrage den bredere sociale, kulturelle og historiske kontekst. Det er ikke gjort med at gengive brugernes hverdagslige common sense, i et såkaldt 'første person perspektiv'. Der skal en mere kritisk forskning til, en forskning, der forholder sig til almene vilkår og levemåder.

Man kan gøre det på mange måder, der ikke altid peger i samme retning. På grundlag af behandlingsstandarder, i socialmedicinen, har man jo bestemte redskaber til at gøre det. Der drejer det sig om at lave statistik på hvordan sygdomme og behandlinger er fordelt, og om der fx er social ulighed i sundhed, om der er lige adgang til behandling for alle slags mennesker, eller om bestemte forhold i miljøet er skadelige eller gavnlige for sundheden. I de kritiske traditioner i akademisk humaniora har man andre redskaber, hvor man bl.a. følger hvordan standarder ændrer sig historisk. Fx har man beskrevet hvordan behandlingsstandarder har bredt sig og ændret vores kultur. Det kalder man medikalisering, og et aspekt af det er selvfølgelig at vi fylder os med alle mulige stoffer; men der er også andre sider af den sag – ikke mindst det generelle forhold, at vi udforsker og håndterer vores liv instrumentelt, altså som naturforhold med adskilte årsager og virkninger. I megen sundhedsforskning står de to traditioner for kritisk forskning over for hinanden eller er helt uden forbindelse. Tilsvarende kan siges om uddannelsesforskningen, hvor man tilsyneladende også må vælge mellem at bygge på de givne standarder eller at beskrive dem udefra.

Måske rummer den æstetiske dokumentation en tredje vej at gå her, som jeg synes det kunne være interessant at udfolde nærmere i kommende forsknings- og udviklingsprojekter. Den kan vi kalde for *prototypiske fortællinger*. Det begreb trækker på indsigter fra empiriske videnskabsstudier, hvor man har udforsket prototyper som nogle helt konkrete ting i konkrete praktiske sammenhænge, men med håb om en almen relevans. Den standardisering, som gennemsettes på tværs af kulturforskelle og situationer, går oftest netop ud på at udviske det konkrete. En meter er en meter uanset hvor og hvornår. Men med begrebet om prototype har man stadig øje for de konkrete situationer, også når man sætter en standard eller prøver at

implementere den. Prototypen bliver på den ene side en model, som skabes og bruges ved brug af konventioner (fx som tekst), og som foreslår en almen relevans, men på den anden side bevarer den også sin reference til den konkrete praksis i en konkret historisk situation (se evt. mere om prototyper i (Mørck & Nissen, 2005; Nissen, 2009a)¹³.

De store inspirationskilder i pædagogikkens historie, folk som Freire, Freinet, Kold, Neil eller Makarenko, lavede faktisk prototyper i den forstand. Når man fx læser om Paulo Freires arbejde med brasilianske bønder, så er det jo ikke fordi man tror der er en årsagssammenhæng der kan rendyrkes og så indsættes overalt i verden. Man bliver nødt til at forstå noget om alfabetiseringskampagner og socialistiske bevægelser i Latinamerika for at lære af det. Der er selvfølgelig stadig også midler og mål, men konteksten træder frem og er ikke til at se bort fra.

Og den slags forståelse bliver i høj grad formidlet som fortællinger, altså som meningsfulde handlingsforløb og dramaer. Den narrative tradition peger på hvordan det faktisk allerede er sådan, meget faglighed bliver fastholdt og udvekslet (Mattingly, 1998, 2010; Mattingly, Jensen, & Throop, 2010). Det bliver ofte ikke anerkendt som viden og kunnen, bl.a. formentlig fordi det ikke er så velegnet som pragmatisk redskab til at *lukke* diskussioner. Det er det, som tal er så gode til, også selvom alle ved at det egentlig er diskutabelt hvad de bygger på (Porter, 1995). Men måske kan man alligevel arbejde med at kultivere prototypiske fortællinger som en form for viden og faglighed, ved at fokusere på, og eksperimentere med, hvordan den fastholdes i modeller, i konkrete redskaber som tekster, billeder og film, og se på hvordan de bliver produceret, distribueret og anvendt.

Tilbage til Uturns og Helsingungs æstetiske dokumentation. Vi kan stille det kritiske spørgsmål til de musikvideoer, film og andet som de har lavet i Uturn og Helsingung, om de egentlig tager fat om det sociale problem, som afhængighedsepidemien jo er. De laver en kritik af behandlingsstandarden, og viser et relevant alternativ, men får de egentlig skubbet til de mere almene sociale og kulturelle problemer, som vores rusmiddel- og medicin-kultur er udtryk for – eller til dem, som gør, at det mere er nogle af de unge, der sidder fast i den, end nogle andre?

Jeg ved ikke helt hvad svaret er, men jeg er sikker på, at de æstetiske udtryksformer rummer masser af muligheder for at knytte de forbindelser mellem de enkelte personer og situationer, og de mere almene forhold. Statistik er ikke den eneste måde at generalisere på. Det er vigtigt at arbejde med forskellige *former for almengørelse*¹⁴, hvis man vil udvikle forståelse og kompetence i de pædagogiske og psyko-sociale praksisfelter.

Hermed mener jeg ikke at de absolut skal lave socialrealisme. Men æstetiske krav er heller ikke kun noget med skønhed og behagelighed, men i høj grad noget med nerve, drama og almen relevans. Måske er det faktisk et ret stærkt kunstgreb at synge en tyrkisk folkesang når scenen ellers er sat som en behandlingsinstitution for stofmisbrugere. Og måske ikke mindst når man tænker, ikke bare på de herskende diskurser om afhængighed og etnicitet, men også på, at statistikken fortæller, at Uturn ikke får fat i så mange unge indvandrere som de måske burde.

¹³ Den norske film '1001 gram' (Instr.: Bent Hamar, 2015) diskuterer dette forhold ud fra en Heideggersk forståelsesramme. Handlingen udspiller sig omkring Norges prototypiske kg som er det konkrete fysiske referencepunkt for den vægtstandard, som hovedpersonen har fået i arv fra sin far og skal passe godt på.

¹⁴ Et lille vink til (Davydov, 1973)

Fra hensyn og klunseri til vi'ets problematik

Den historie vi her har snuset til, om et udvidet og mere radikalt begreb om brugerdrevne standarder, som bl.a. kan befordres af prototypiske fortællinger, er selvfølgelig ikke kun en historie om *den* bestemte form for praksis. De meget specielle slags praksis, der udfoldes i Uturn og Helsingung, er også prototypiske fordi de kan sige noget helt generelt om pædagogisk praksis – som den er eller som den kan blive.

Måske er det slet ikke så specielt, at brugerne er med til at danne standarderne for pædagogisk arbejde. I virkeligheden er det lidt arrogant at tro, at vi eksperter og professionelle har hersket enerådigt, og først nu begynder allernådigst at invitere brugerne ind. For pædagogiske standarder bliver altid på en eller anden måde dannet i mødet med brugerne, ligesom alle andre teknologiske standarder. For eksempel er den 'nye' karakterskala – hvis man stadig kan kalde den det – 7-trins skalaen, beskrevet som en absolut skala, og ikke en relativ. Dvs. karakteren refererer til bestemte beskrevne standard-præstationer og ikke til en sammenligning med andre elever eller studerende. Men uanset hvor tæt de standarder bliver beskrevet, så bliver karaktererne konkret til når man faktisk ser præstationerne i al deres forskellighed. Forestillingen om at de skal være absolutte er faktisk en parodisk standard. Med Žižeks begreb (Zizek, 1994) er det en ideologisk fantasi, som får en inter-subjektiv relation, altså et magtforhold, til at fremstå som om det var et forhold til en rent objektiv og neutral viden.

På den måde kan man gå bagom enhver teknologi til de forskellige hensyn og interesser, som den skulle tilfredsstille, og det netværk af forskellige aktører og ting, som hele tiden er med til at få den til fungere. Den indfaldsvinkel kan man også bruge på sådan en teknologi som undervisning. Undervisning er grundlæggende ikke noget læreren gør, men noget som lærere og elever gør sammen, på bestemte tider og steder og med bestemte redskaber (Davies, 1990; Nissen, 1996; Sørensen, 2009). Det udøves af et fællesskab, der hele tiden dannes i samarbejde og i magtkampe, og i interessante bevægelser mellem klassen med lærere, og klassen uden lærere, og som også er hængt op i større netværk af hensyn som fx til lærernes identitet og samarbejdsforhold og forældrenes måde at forvalte deres brugerrolle. Alt det har vi bl.a. lært om gennem den udmærkede forskning om mobning, der er udført fornylig her på DPU under navnet *exBus* (Kofoed & Søndergaard, 2009).

Min pointe med det i denne sammenhæng er ikke, at der er en given social struktur af aktører og interesser som bestemmer det hele. Selvfølgelig danner alle de konstellationer af hensyn, magtforhold, vaner og teknologier ret faste former; de bliver *objektiveret* og ofte *fremmedgjort*, bliver til det som sociologerne kalder *institutioner*, selvom de alligevel også hele tiden dannes af mennesker og forandrer sig historisk. Men min pointe er, at brugerdrevne standarder i pædagogisk ledelse også handler om at man møder alle den slags hensyn når man prøver at udvikle den pædagogiske praksis (McNeil, 2013). Nogle af dem som modstandere, andre som medspillere.

Lige dét tror jeg egentlig, at mange som bedriver pædagogisk ledelse umiddelbart er med på. Det passer jo også til tanken om at man laver såkaldte "reformer" og skal bøvl med forskellige besværlige interesser og hensyn. Det, vi aktuelt kalder reformer, er typisk defineret oppefra (er det Undervisningsministeriet, OECD, eller EU?... det fortaber sig), og handler dybest set om konkurrenceevnen; men det er jo ikke lederens job at tage stilling til visdommen i det. Det gælder bare om at neutralisere de modvillige så man kan fremvise resultater.

Lad os imidlertid ikke bevæge os for langt ind i den kedelige historie om New Public Management. Det mere interessante, synes jeg, er historien om hvad det kan føre til, når man betragter og organiserer pædagogisk praksis som performance eller fremstilling i en mere omfattende forstand end som så. Med brugerdrevne ændringer af standarder, udøvere og organisationer bliver det pædagogiske arbejde, altså udvikling af brugerroller og derigennem af brugerne, et aspekt ved mere generelle udviklingsprocesser. Processer, som også kan indeholde at de generelle politiske og etiske spørgsmål bliver relevante – fordi det altså ikke kun er løsevne standarder, udøvere og brugere, der er i spil, men også deres relevans, betydning og implikationer. De etiske problemstillinger, faktisk, som traditionelt også har været en del af professionelle pædagogers identitet, eller deres kald.

Jeg har allerede nævnt nogle navne fra pædagogikkens historie. De store fortællinger om pædagogisk innovation har det tilfælles, at de ikke bare opfandt nye pædagogikker og nye organisationer, men også var med i politiske og kulturelle forandringer. De mobiliserede mennesker til nye former for medborgerskab og selvbevidsthed, hvad enten de kaldte det vækkelse, bevidstgørelse, frigørelse eller revolutionær kollektivopdragelse.

Jeg har brugt en del år på at beskrive nogle brugerdrevne standarder i pædagogiske organisationer i 90erne, hvor alle aspekter og elementer blev defineret forfra. Bl.a. sammen med Line Lerche Mørck, som jeg nu er så heldig at være blevet kollega med. Ungdomsprojekter i København som Ama'r Totalteater, Sjakket, Økologiske Igangsættere og Vilde Læreprocesser fungerede på helt særlige måder, bl.a. fordi de mere udsprang af politisk ungdomsarbejde end af pædagogisk faglighed. De havde et motto om at *møde de unge på neutral grund og i bevægelse* (Nissen, 2015a). I stedet for at invitere de unge ind i de klubber eller skoler eller institutioner, der var der i forvejen som de professionelles hjemmebane, så dannede de hele tiden nye projekter sammen med de konkrete unge, de havde med at gøre. Alle elementer var på den måde i spil, inklusive projektmakerne selv og deres faglighed, og endda de mål de satte. Hver eneste organisatorisk enhed var et projekt i den forstand, at de *klunsede* dens elementer sammen til noget der kunne fungere – alle ressourcer, deltagere, målsætninger, begreber osv. (se herom (Nissen, 2000), kap. 4.4.3; om klunseri, se (Latour, 1981)). Og en gennemgående problematik var hvordan man kunne mobilisere de unge, som enten blev kaldt rødder, gadebørn, udstødte, anden generations indvandrere eller vilde unge.

Hvad angår selve det med klunseriet lignede deres projekter sådan set nogle organisationer man kender fra den private sektor. Med Alvin (Toffler, 1990) kunne man kalde dem *adhocrasier*, fordi de hele tiden skifter ad hoc i takt med ændringer i et skiftende marked og med nye produkter. Men deres mål var ikke sat som indtjening og profit. Selvfølgelig skulle de også løbe rundt, selvom dét igen sjældent kunne forstås i egentlige økonomiske termer alene. Men forskellen var at de overordnede socialpolitiske og etiske, ideologiske værdier var afgørende. Ikke som velafgrænsede målsætninger, mere som generelle orienteringer der konstant stod til diskussion, i hvad man opfattede som et vækstlag på en demokratisk velfærdsstat.

Organisationsteoretisk set var de hverken hierarkiske og målrationelle ligesom de typiske offentlige institutioner, eller selvreproducerende systemer ligesom familier, så de kunne ikke forstås funktionalistisk¹⁵. Det var noget af det der lå i at være i bevægelse. Og det dynamiske, det

¹⁵ Funktionalisme sætter et givet mål som præmis – enten udefra defineret (som opgave: Målrationelt) eller defineret ved overlevelse (som liv: Systemisk); de to former for funktionalisme har domineret organisationsteoriene. Se herom (Nissen, 2012), kap. 3.

element, der pressede på for en bevægelse, var ikke kravet om øgede markedsandele og profit, men politisk-ideologisk bestemte krav og utopier, som fx tanken om social bæredygtighed. Derfor var de så interessante laboratorier, prototyper for det almene forhold, at pædagogik og organisation er to sider af samme sag, når man antager, at læring og udvikling først og fremmest sker gennem deltagelse. Og når man tænker på, at både ledelse og pædagogik egentlig mest handler om at hjælpe og styre folk til at hjælpe og styre sig selv. Der er grund til at antage, at det forhold træder mere frem, i takt med to ret stabile trends i samfundsudviklingen, som er en del af det man kalder det senmoderne eller postmoderne: Dels at større dele af befolkningen arbejder mere selvstændigt og på grundlag af højere uddannelse; og dels at vi omstrukturerer og gendanner de fællesskaber som vi lever og arbejder i, i et mere og mere rasende tempo.

Det er også de samme tendenser, som gør det relevant at arbejde teoretisk og empirisk med de grundlæggende spørgsmål om hvad fællesskaber er, hvordan vi danner *vi'er* på forskellige niveauer, fra parforhold over personalemøder til stater. Det har jeg været optaget af i mange år. Hvordan vi performer eller fremstiller fællesskaber og deltagere hele tiden, som et aspekt ved hvad vi gør. Og hvordan handleevne – eller *agency*, som det kaldes nu – dannes og udfoldes i disse fællesskaber, og ikke kun som enkeltindviders forhold til standarder, prototyper, artefakter og betingelser (se især (Nissen, 2012)). Den slags spørgsmål har ikke forekommet så påtrængende, så længe de fleste har taget fællesskabsformerne for givet. Men nu er det noget, som flere og flere må forholde sig til, flere og flere steder, også i hvad man engang troede var faste og veletablerede pædagogiske institutioner.

Hvem er vi egentlig? Spørgsmålet angår her det fællesskab, der danner den sociale enhed, ikke en mere eller mindre velafgrænset ansamling eller type af individer. Det er et samfunds- og kulturvidenskabeligt grundforhold, som i disse årtier er påtrængende på alle niveauer, fra parforholdet til nationalstaten¹⁶.

I en organisation som den vi befinder os i her og nu¹⁷ er det faktisk heller ikke noget let spørgsmål. Og det er ikke bare sådan en lidt træls byråkratisk sag, om hvad det betyder at ledelsen eller IT afdelingen ligger i Århus, eller hvad vi egentlig hedder, men også et spørgsmål om håb og utopier. Om hvad det dybest set er for en slags projekt om videnskabsbaseret praksis, som vi arbejder med at mobilisere vores studerende til, og som vores forskning er relevant for. Et af de bud, der indgår i diskussionerne her lige nu, og som er en af mine grunde til at være glad for at kunne stå her i dag, går ud på at vi laver forskning og undervisning, som handler om helt grundlæggende forhold – som fx grundspørgsmålet om fællesskaber og deltagelse – og derfor helt naturligt er en del af internationale videnskabelige netværk, og som samtidig, og lige så naturligt, er i tæt dialog med forskelle slags aktuel praksis, hvor man arbejder med at udvikle prototyper på de grundspørgsmål.

De prototyper bliver meget tit udviklet i former for praksis, der er lidt specielle, det siger sig selv. Man taler i antropologien om *liminale rum* (Turner, 1995). Traditionelt var det rituelt iscenesatte og afgrænsede aktiviteter, som markerede overgange i livet, fx fra barn til voksen (Van Gennep, 2011). Men det er siden generaliseret til rum og tidsrum, hvor mennesker oplever at være hverken-eller og både-og, midt mellem de tider og steder og fællesskaber, hvor der hersker givne standarder. Det er et alment træk ved moderniteten, som hele tiden er under ombygning, og hvor ”tiden er gået af led”, som allerede Shakespeares Hamlet sagde (Derrida,

¹⁶ En vigtig inspirationskilde til den problematik har for mig været Thomas Højrup m.fl. Se fx (Højrup, 1995, 2002).

¹⁷ Der henvises til DPU – som ved forelæsningen var under omstrukturering igenigen og bar et midlertidigt navn.

1994). I sådanne liminale rum udfoldes almene forhold på en fortættet måde som processer. Derfor kan man gå til dem med procesteoretiske og mikrogenetiske tilgange (Greco & Stenner, 2015; Stenner & Moreno-Gabriel, 2013).

Når vi interesserer os for brugerdrevne standarder, så er det interessant med praksisser der er liminale fx på den måde at man organiserer sig som projekter, man klunser, og man sætter sig for at møde brugerne på neutral grund og i bevægelse. Men i kraft af den sen- eller postmoderne udvikling opstår der liminale rum og praksisser på nye måder også i ret etablerede institutioner. Når man fx i Folkeskolen skal integrere fritidspædagogik med undervisning, eller bare når man laver sundhedsfremme, eller omvendt når patientundervisning bliver et vigtigt element i rehabilitering i sundhedsvæsenet – så deltager brugerne på nye måder, og er potentielt med til at danne de nye fusionsstandarder.

Anerkendelse

Det er jo på en måde en optimistisk vision. Man kunne nemt få indtryk af en form for *hype*, altså et billede af en forkromet frontlinje hvor brugerne glider glat ind i en flydende postmoderitet, der langt om længe er ved at få has på selv så konservative institutioner som skolen og hospitalet. Dér i frontlinjen er der ingen grænse for hvor meget vi anerkender brugerne, om omvendt er brugerne totalt omstillingsparate og lader sig smidigt danne og omdanne af vores forskellige måder at fremstille dem på.

Så nemt er det selvfølgelig ikke. Det kan vi bl.a. lære studier af 12 trins fællesskaber som Narcotics Anonymous (NA; fig. 11) eller Overeaters Anonymous (OA; fig. 12). Dem har Mille Keis og Asger Nymann hjulpet mig med at udforske som en del af vores forskningscenter om subjekter og standarder, i forlængelse af en lang kulturvidenskabelig tradition (Bateson, 1972; Keane, 2011; Keis et al., 2015; Rice, 1996; Steffen, 1993; Valverde, 2002). De fællesskaber er interessante som de store klassiske eksempler på selvhjælp, især i en tid hvor vi er interesseret i forskellige former for dialog med brugere og hvad de betyder for organisationsformer.

Figur 11

Figur 12

Et af de karakteristiske træk ved dem er at de er så fyldt med paradokser. Ikke mindst i hele spørgsmålet om brugerdrevne standarder. På den ene side er de

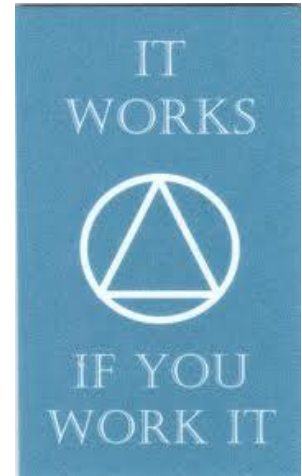
standardiserede i den grad at de er genkendelige over hele verden, og alle bruger omtrent de samme

12 trin og de samme 12 traditioner, fastholdt i bøger, hjemmesider, fortællinger, og ikke mindst ritualer. På den anden side er hvert eneste element hele tiden op til den enkelte at bestemme og fortolke nærmere. Første trin er at erkende at jeg har mistet kontrollen og at overgive mig totalt; men det er kun mig selv der kan vælge at gøre det. Der er ingen andre end mig selv der kan diagnosticere om jeg har sygdommen afhængighed, eller sige om jeg er ærlig når jeg fortæller om de umoralske handlinger, som den har fået mig til.

Så vidt ligner den faktisk den skræddersyede brugerdrevne standard – det er også kun mig selv der kan vælge om jeg vil købe en iPhone, men når jeg først har gjort det, så må jeg i den grad underkaste mig Apples standarder, før jeg kan tilpasse dem til mine personlige behov. Det er faktisk en ret udbredt måde at forstå 12 trins fællesskaberne på, som frivillige associationer i

civilsamfundet, og det svarer i høj grad også til hvordan de fremstiller sig selv (Mäkela et al., 1996). Det er ikke tilfældigt, at de er importeret fra USA. Men den fremstilling af dem får ikke det mest perspektivrige frem. Den fører til at vi betragter dem udefra med et skuldertræk – nåja, det er der så nogen, der vælger, og det virker åbenbart for nogle – og til hinanden siger de også sådan, ”it works if you work it” (fig. 13). Den tautologi kunne også kaldes ”take it or leave it”; det er svært at få en kritisk og respektfuld dialog i gang, når ”it” standardiseres så hårdt.

For at lære mere af dem kan vi starte med at konstatere at som med så meget andet i civilsamfundet er de reelt dybt integreret i staten, ikke mindst selvfølgelig i velfærdsstater som vores. Forestillingen om de rene selvhjælpsfællesskaber opretholdes *på trods af* at fx NA i Danmark blev startet fordi en professionel behandlingsinstitution som brugte 12 trins modellen, og som mest levede af henviste klienter, altså skatteyderpenge, havde det som et led i deres program, at folk selv skulle vælge at gå til møder i NA. Ligesom det gælder rigtig mange af de stoffrie behandlingsinstitutioner og socialpædagogiske opholdssteder i dag. Og deltagelse i fællesskaberne indgår rutinemæssigt som spørgsmål når der træffes beslutninger om fx betingede straffe, om samvær med børn anbragt udenfor hjemmet og andre retslige spørgsmål.

Figur 13

Det kan man synes er forkert fordi det forurener standarden om det frie valg (Peele, Bufo, & Brodsky, 2000). Men man kan også fremstille det som udtryk for liminale rum, som dannes på neutral grund og i bevægelse. Fællesskaberne danner reelt en form for brugerdrevne standarder i mødet med staten, fordi de arbejder med et socialt og kulturelt problem, som angår os alle, på præmisser, som er sat politisk, og med ressourcer hentet fra den store kasse. Med en vending hentet fra Karl Marx’ *Teser om Feuerbach* (Marx, 2008; Nissen, 2013) gælder det om at overskride ”det civile samfunds standpunkt”. Så træder en masse spændende problemstillinger frem, som ellers bliver tildækket af den ideologiske fantasi om det frie valg.

For det første og mest oplagt kan jeg nævne det tema, som de selv peger på med baggrund i en meget lang religiøs tradition, nemlig overgivelsen, underkastelsen, og altså magtforholdet, og hvordan det hænger det sammen med en eksistentiel problematik. Det handler faktisk om liv og død. Derfor må vi have fat i et meget dybere begreb om anerkendelse, end det der går på at tage for pålydende hvad brugerne siger, og at fremstille deres følelser og handlinger som normale og positive. Jeg mener at vi skal tilbage til tænkere som (Hegel, 2005) og (Kierkegaard, 1906) (se også (Nissen, 2010)). Anerkendelse er i høj grad et spørgsmål om hvordan der smedes viljer og dannes subjektiviteter og selvforhold når man møder modstand, ikke bare fra naturen, men først og fremmest fra andre viljer og subjektiviteter.

På vejen tilbage gennem teorihistorien frem mod nutiden kan vi også notere os, at idéen om selvbedrag – eller fortrængning, selvfjendskab, angst for frihed, eller hvad vi nu kalder det (det er ikke kun kære børn, der har mange navne) – en idé som mange vil forbinde med Freud, og som ellers nu er på vej ud af det psykoterapeutiske praksisfelt fordi den rimer så dårligt med det overfladisk brugerdrevne – den idé er lyslevende i 12 trins fællesskaberne med deres sygdomsbegreb. Vi kan så pege fingre ad, at det kan se vilkårligt ud hvor grænsen trækkes mellem sygdommen og personen. Lige som det er blevet mere og mere *comme il faut* at pege fingre ad psykoanalysen for samme slags vilkårlighed - som jo også er en reel problematik. Men måske er det klogere at stoppe op og overveje, om ikke vores forestillinger om anerkendelse også

bør kunne rumme det forhold, at vi nogle gange narrer os selv. Måske handler brugerdrevne standarder faktisk *også* om at brugerne overvinder sig selv. Indenfor den 'kritisk psykologiske' tradition, som jeg selv er vokset op i, vil jeg pege på vigtigheden af den ideologikritiske kollektive selvkritik, som ikke mindst Frigga Haug stod for – og som alt for ofte springes over, når dens arvtagere fremstiller 'første person perspektiver' der kan opnå relevans som 'brugerperspektiver' (se også (Nissen, 1992, 2002, 2010).

Den sidste problemstilling, jeg vil nævne, handler om fællesskabelse og etik. 12 trins fællesskaberne bliver ofte kritiseret for deres negative fokus på sygdom. Det er jo også helt grundlæggende for den identitet, man skriver sig ind i, at man definerer sig som en der har en kronisk og farlig sygdom. Men det sjove er, at når man går tættere ind i hvad det vil sige, så er det faktisk det modsatte af i sundhedsvæsenet, hvor sundhed som bekendt ikke er andet end fravær af sygdom. Her er sygdommen faktisk defineret ud fra hvad den *ikke* er, altså ud fra de positive idealer. Der er ingen sygdomsårsager eller forebyggelse, ingen diagnostik eller behandling. Der er kun bedringen, eller *recovery*, som består i at orientere sig mod nogle etiske standarder som askese, ærlighed og uselviskhed, og at åbne sig for fællesskabet. Mikrostudier af hvordan medlemmer præsenterer sig selv i *speaks* eller i interviews, eller skriver om sig selv til andre medlemmer som led i deres såkaldte trinarbejde, viser hvordan de hele tiden arbejder med at formulere og fortolke de fælles standarder på en måde, så de skriver sig ind i dem og danner fællesskab omkring dem.

Faktisk er der måske tale om en form for *pædagogisk organisation, som ledes gennem brugerdrevne standarder*. Det betyder netop ikke, at de skal være fritaget for kritik og diskussion. Men det er et andet sted at sætte af fra i den diskussion, end hvis man forestiller sig at de fx skulle være en metode til behandling af sygdommen afhængighed, eller hvis man fastholder, at de er frivillige foreninger som ikke vedrører os andre.

Motivation

Det sidste eksempel kridter banen op på en lidt ekstrem måde. Men det er netop også ved at studere og diskutere implikationerne af markante former for praksis, ved at lave prototypiske fortællinger om dem, at vi kan lære noget nyt. Det kræver så også, at vi er parate til at overveje utraditionelle indfaldsvinkler til at artikulere dem med – dvs. faktisk teorier, som stritter og stikker af fra vores dagligdags common sense, fordi de bygger på nogle særlige akademiske traditioner.

For tiden går jeg og nogle af mine kolleger og tumler med idéer om et nyt forskningsområde, som skal handle om motivation og motivationsarbejde. Jeg har tænkt mig at slutte af nu ved at ridse nogle af de idéer op, fordi de siger noget om, hvad det er for en slags forskning, det jeg har fortalt om i dag peger frem på.

Først et lille dyk i fortiden.

Da jeg var studentermedhjælp her på Danmarks Pædagogiske Institut, som det hed, midt i 80'erne, arbejdede de forskere, som jeg assisterede – Ole Bredo, Vagn Rabøl Hansen, Svend Thyssen og andre – med en teoretiker der hed Davidov. De var meget kritiske overfor den liberale udgave af hvad man kunne kalde brugerdrevne standarder i pædagogikken, nemlig erfaringspædagogikken. Det kan godt være, at skolen har svært ved at motivere mange af sine brugere, men det betyder ikke, at man skal tage udgangspunkt i deres hverdag. Man kaster sig ikke over læsning og matematik fordi man vil lære at binde sine snørebånd. Læremotivet er ikke-

utilitært, sagde Davidov. Hvis børnene vil lære noget i skolen, så er det fordi de vil erobre symbolernes verden. Det syntes jeg jo var ret fedt! Jeg syntes også det var spændende at de kastede sig over dialektisk filosofi for at omdefinere hvad symbolernes verden så egentlig var og gik ud på. Så lavede de teorier om hvad de forskellige skolefag dybest set handlede om ... og så var det, at det gik galt med motivationsspørgsmålet. For lige pludselig var de ligesom tilfredse med, at motiver, det var noget, som børnene *burde* udvikle, ligesom barnet med skeen *bør* lære at spise ordentligt¹⁸.

Det kan man se som udtryk for et problem i selve motivationsbegrebet, som egentlig har været der fra starten af, dvs. siden det blev opfundet i 1920'erne. Motivation handler om at få folk til helt selv at ville det, som de skal. Det gør man ved at true eller lokke dem – såkaldt ekstrinsisk motivation – eller ved at håbe på, at aktiviteten bærer belønningen i sig selv – såkaldt intrinsisk motivation. Det sidste er bedst, i det lange løb, men det kan man ikke rigtigt gøre så meget ved, for det handler egentlig om at folk selv får magt over tingene, hvis det overhovedet kan forklares.

Teoretisk er der ikke sket meget siden den diagnose blev stillet i 70'erne af Ute Osterkamp og andre (Danziger, 1997; Osterkamp, 1975, 1976). I dagens terminologi kan jeg sige at det er udtryk for spaltningen mellem standarder og subjektivitet, og for håbet om at overvinde den. Men praktisk er der sket noget, og det er derfor det kunne være interessant at forske i det. De praktiske motivationsteknikker, som er vokset frem de senere årtier, er oplagte at gå i dialog med, fordi de i en vis forstand rummer overfladiske procesteorier, som man kan fordybe ved at tilføje de mere almene forhold, som er i spil i de liminale rum, som motivationsarbejdet udfoldes i og selv er med til at skabe – uden at de implicerede altid er klare over det.

Den centrale tilgang er her den pragmatiske, at man går uden om de store spørgsmål om magt, vilje og subjektivitet. Man tematiserer slet ikke det, som i traditionel psykoterapi siden Freud var nøglen til at skabe forandring, nemlig modstanden mod forandring. Man tager simpelthen for givet, at folk er med på 'forandring' – og på en fælles forståelse af dette indholdstomme ord. Inden for denne ramme er der så udviklet – så vidt vi foreløbig har kunnet rekonstruere – fire slags teknikker, som så at sige ligger på et kontinuum mellem mekanisk påvirkning, rationalisme, og pragmatisk omskrivning.

1. *Nudging*. Her påvirker man hvad man opfatter som de affektive-automatiske systemer ved at indrette folks omgivelser, så de får folk til ureflektet at gøre det, som de alligevel påstår, at de gerne vil. Hvis man fx stiller frugt i stedet for slik ved kassen i supermarkedet, så køber folk mere frugt (Marteau, Ogilvie, Roland, Suhrcke, & Kelly, 2011; Thaler & Sunstein, 1976).
2. *De små skridt*. Her tager man udgangspunkt i Banduras simple fund, at hvis man erfarer, at man kan tage et skridt i retning mod forandring, så er forandring sikkert mulig, og så er man mere motiveret for det – self-efficacy (Bandura & Schunk, 1981). Fx skulle flere små moduler og eksaminer medføre mindre dropout og mere fremdrift på universiteterne, og det siges at self-tracking med GPS-ur m.v. motiverer for træning (Gardner & Campagna, 2011).
3. *Den Motiverende Samtale*. Her iscenesætter man en rationel samtale om fordele og ulemper ved 'forandring', og sætter passende mål. Rådgiveren lader som om hun accepterer alt hvad

---

¹⁸ Den normative funktionalisme er stadig et problem i den kulturhistoriske psykologi. Jf. min kritik af Mariane Hedegaards motiv-teori i (Nissen, 2013)

klienten siger, og ordner det hele på denne ene lineære dimension henimod 'forandring', evt. opdelt i "stages of change" (Miller & Rollnick, 1991; Prochaska & DiClemente, 1986). Det smarte er, at selvom klienten evt. stadig er på det trin, hvor han endnu ikke overvejer forandring, så er præmissen sat med selve samtalen – og det viser sig empirisk at have effekt.

4. *Løsningsfokuseret terapi*. Her er fokus i endnu højere grad på at udpensle målsætninger i klientens sprog; man performer en udveksling af værdsættelser og løfter, og stiller sig tilfreds med at påvirke selve samtalen og klientens egen vurdering af den – det er forbundet med det førnævnte FIT – samtidig med, at hele pakken så igen dokumenteres at have effekt på 'forandring' (De Shazer, 1991; De Shazer & Dolan, 2012). Interessant nok trækker man her på Derridas begreb om dekonstruktion og Wittgensteins kritik af psykologisk essentialisme, og har en idé om, at motiver dannes i samtaler.

Man kan godt indskrive alle disse tilgange i et begreb om brugerdrevne standarder som skræddersyning. Rammen og indholdet i 'forandringen' ligger fast, og det mest effektive er at tilpasse de enkelte elementer til brugeren – inklusive den samtale, hvor varen skal sælges. Men det er nok ikke det mest givtige at gøre. Nok er disse standarder – disse teknikker med tilhørende rationaler og idealer – uhyre udbredte, men at beskrive dem på denne måde giver ikke af den grund de bedste modeller af og for det motivationsarbejde, som faktisk udføres.

Det er sandsynligt, at meget af det motivationsarbejde, som faktisk udføres, har nogle mere interessante perspektiver. Bl.a. fordi der laves motivationsarbejde i liminale rum, hvor man også rokker ved selve standarderne for aktiviteterne; hvor man omdefinerer de fællesskaber der udfører dem; hvor man fremstiller brugerne på nye måder; og hvor man derved også forholder sig til almene problemer og perspektiver. Derfor kunne det være spændende at *artikulere* hvordan der arbejdes med motivation i sådan nogle liminale praksisser ved hjælp af nogle radikale teorier, der bryder med den gængse rationalisme, og på forskellige måder prøver at forstå hvordan følelser er noget der skabes og kultiveres – som ytringer i samtaler, men ikke kun. Jeg kan selvfølgelig ikke forklare alle de teorier nu, men bare lige en antydning.

De teorier om *affekt*, som Dortha Staunæs, Jette Kofoed, Malou Juelskjær og andre her på stedet har arbejdet med, handler bl.a. om intensiteter, rytmer og stemninger, der kendetegner situationer på tværs af dem der indgår i dem og deres givne mål og idéer (Kofoed & Stenner, 2015; Staunæs, 2015). Affekt kan tænkes instrumentelt som nudging, men der er større og mere interessante perspektiver i den poststrukturalistiske strømning, evt. tilsat Heideggers begreb om stemning (Bank, 2015), eller endnu bedre, sat ind i en praksisteori (Wetherell, 2012). En anden frugtbar dialogpartner er de ovenfor nævnte *proces*-teorier (Brown & Stenner, 2009; Stenner, 2015) – netop fordi de er dybe og refleksive, og derfor kan bidrage til at vende de processer, som de overfladiske motivationsteorier peger på, tilbage på fødderne. Endelig må jeg også pege på de teorier om *ideologi* og fællesskabelse, som jeg arbejdede med i min doktorafhandling (Nissen, 2012), og som kan kaste lys over de spil mellem utopi, håb og subjektivitet, hvori motiver smedes (Billig, 2005; Bloch, 1967; Zizek, 1999, 2004).

Figur 14

Med disse og tilsvarende teorier kan man komme under overfladen og forholde sig til motivationsarbejde som et praktisk arbejde, hvor folk forholder sig til presserende samfundsproblemer. Forskningens rolle er her ikke at give enkle løsninger på komplicerede problemer, sådan som en reklame ude i lufthavnen opfordrer til (figur 14). Den søger ikke kompleksitet for kompleksitetens skyld, men det er egentlig slet ikke løsninger, det gælder om her. Det handler mere om at løbe lidt større risici og åbne for en mere omkalfatrende nytænkning, hvor man ellers har sunget med på samme refræn alt for længe (Stengers, 2008), og det kan man gøre ved hjælp af radikale teorier. Det er det, der ligger i begrebet om at *artikulere en praksis* (Mol, 2008).

Det er meget forskellige slags praksis, og også meget forskellige teorier. Det tror jeg er en god ting, for selvom det er nødvendigt at gå planken ud og være konsekvent, når man arbejder med teorier, så er det mindst ligeså nødvendigt at være i dialog. Teorier handler om at stille andre slags spørgsmål end dem man lige tænker på i en praksis, men i længden kan de kun bestå fordi de faktisk stiller spørgsmål til praksis. Og teorier må dybest set forstås *dialogisk* (Bakhtin, 1986, 1988), også indbyrdes, altså også som sammensat af andre teorier, ofte også nogle der siger det stik modsatte. Eller med et endnu bedre begreb, så gælder det om *dialektik*. Ganske vist tager flere af de teoretiske traditioner, som jeg her har nævnt, mere eller mindre eksplicit afstand fra dialektikken, i hvert fald i den hegelianske udgave; men fra et ægte dialektisk perspektiv er det ikke noget problem – snarere tværtimod. De bedste dialektikere har ofte været dem, der rettede knusende kritik mod Hegel og hans dialektik – folk som Marx, Kierkegaard, Derrida og mange andre.

Det er den slags dialoger, med dialektikere såvel som anti-dialektikere, som jeg håber at få mulighed for at være med til at udvikle her på DPU, sammen med mine mange gode nye kolleger, hvoraf jeg desværre kun har kunnet nævne nogle få.

Referencer

- Axel, E. (2002). *Regulation as Productive Tool Use*. Roskilde: Roskilde University.
- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech Genres & Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press.
- Bakhtin, M. M. (1988). *The Dialogic Imagination. Four Essays*. Austin: University of Texas Press.
- Bandura, A., & Schunk, D. H. (1981). Cultivating competence, self-efficacy, and intrinsic interest through proximal self-motivation. *Journal of personality and social psychology*, 41(3), 586.
- Bank, M. (2015). Tuning Governmentality studies through Heidegger: Analytical Strategies for Affective Subjectification. *Subjectivity*.
- Bateson, G. (1972). The Cybernetics of Self: A Theory of Alcoholism. In G. Bateson (Ed.), *Steps to an Ecology of Mind* (pp. 309-337). New York: Ballantine Books. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Billig, M. (2005). *Laughter and Ridicule. Towards a Social Critique of Humour*. London: Sage.
- Bjerg, O. (2009). *For tæt på kapitalismen. Ludomani, narkomani, kobemani*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Bloch, E. (1967). *Das Prinzip Hoffnung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Borg, T. (2001). Hverdagsliv og rehabilitering - Patienternes perspektiv på rehabiliteringens praksis. *Nordiske Udkast*, 29(2), 15-38.
- Brown, S., & Stenner, P. (2009). *Psychology Without Foundations. History, Philosophy, and Psychosocial Theory*. London: Sage.
- Brøgger, K. S., D. (2016). Standards and (self)implosion. How the circulation of affects accelerates the spread of standards and intensifies the embodiment of colliding, temporal ontologies *Theory & Psychology*.

- Busch, L. (2011). *Standards - Recipes for Reality*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Danziger, K. (1997). *Naming The Mind. How Psycholog Found its Language*. London: Sage.
- Davies, B. (1990). Agency as a Form of Discursive Practice. A Classroom Scene Observed. *British Journal of Sociology of Education*, 11(3), 341-361.
- Davydov, V. V. (1973). *Arten der Verallgemeinerung im Unterricht*. Berlin: Volk & Wissen Verlag.
- De Shazer, S. (1991). *Putting difference to work*. New York: W.W.Norton & Co.
- De Shazer, S., & Dolan, Y. (2012). *More than miracles: The state of the art of solution-focused brief therapy*: Routledge.
- Derrida, J. (1981). Plato's Pharmacy. In B. Johnson (Ed.), *Dissemination* (pp. 61-171). Chicago: University of Chicago Press. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Derrida, J. (1994). *Specters of Marx: The State of the Debt, the Work of Mourning & the New International*. New York: Routledge.
- Dreier, O. (2008). *Psychotherapy in Everyday Life* Cambridge, Mass, New York: Cambridge University Press.
- Gardner, P. J., & Campagna, P. D. (2011). Pedometers as measurement tools and motivational devices: New insights for researchers and practitioners. *Health promotion practice*, 12(1), 55-62.
- Goffman, E. (1961). *Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates* London: Penguin Press.
- Goffman, E. (1981). *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goffman, E. (1986). *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: North Eastern University Press.
- Gomart, E. (2004). Surprised by Methadone: In Praise of Drug Substitution Treatment in a French Clinic. *Body & Society*, 10(2-3), 85-110.
- Greco, M., & Stenner, P. (2015). Liminal affectivity between psychosocial forms of process: Introducing liminal hotspots. *Theory & Psychology*.
- Halberg, M. (2013). Skriften på væggen - gruppesamtaler som værdsættende ceremoni. *Stof*(22), 13. doi:<http://www.stofbladet.dk/6storage/586/51/stof22.63-75.pdf>
- Hegel, G. W. F. (2005). *• Åndens fænomenologi*. København: Gyldendal.
- Holmgren, A. (2008). *Terapifortællinger - Narrativ Terapi i Praksis*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (1969). *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente*. Frankfurt/M: S. Fischer Verlag.
- Houborg, E. (2012). The Political Pharmacology of Methadone and Heroin in Danish Drug Policy, . *Contemp. Drug Probs.*, 39, 38.
- Huniche, L. (2003). *Huntington's Disease in Everyday Life. Knowledge, Ignorance, and Genetic Risk. PhD-afhandling*. København: Københavns Universitet., Institut for Psykologi.
- Hviid, K. P., & Lima, C. (2011). Pædagogik, evaluering og evalueringsubehag. *Paedagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 48(2), 103-120.
- Højrup, T. (1995). *Omkring livsformanalysens udvikling* København: Museum Tusculanum.
- Højrup, T. (2002). *Dannelsens Dialektik*. København: Museum Tusculaneum.
- Jensen, T. E. (2012). Intervention by Invitation. *Science Studies*, 25(1), 13-36.
- Jensen, U. J. (1983). *Sygdomsbegreber i praksis. Det kliniske arbejdes filosofi og videnskabsteori* København: Munksgaard.
- Jensen, U. J. (1992). Humanistisk sundhedsforskning. Videnskabsteoretiske overvejelser. *Udkast*, 20(2), 113-131.
- Jensen, U. J. (1999). Categories in Activity Theory: Marx' Philosophy Just-in-time. In S. Chaiklin, M. Hedegaard, & U. J. Jensen (Eds.), *Activity Theory and Social Practice: Cultural-Historical Approaches* (pp. 79-99). Aarhus: Aarhus: University Press. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Keane, H. (2011). *What's wrong with addiction?* . Victoria, Aus.: Melbourne University Press.
- Keis, M. K. B., Nymann Nielsen, A., & Nissen, M. (2015). User driven standards in a mutual help context – the co-emergence of subjects and standards. *Theory & Psychology*.

- Kierkegaard, S. (1906). Sygdommen til Doden. In S. Kierkegaard (Ed.), *Samlede værker* (Vol. 11, pp. 111-241). København / Kristiania: Gyldendal. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Kofoed, J., & Stenner, P. (2015). Suspended liminality: Vacillating affects in cyberbullying/research. *Theory & Psychology*.
- Kofoed, J., & Søndergaard, D. M. (2009). *Mobning - sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzel.
- Kousholt, D. H., C. (2014). . (2014). Practice research *Encyclopedia of critical psychology* (pp. 1485-1488). New York: Springer.
- Kristensen, K. A. (2008). *Hjemløshed og personlig livsførelse*. Københavns Universitet'Københavns Universitet', Det Samfundsvidenskabelige FakultetFaculty of Social Sciences, Institut for PsykologiDepartment of Psychology, Institut for PsykologiDepartment of Psychology, Study Council.
- Latour, B. (1981). Is it possible to reconstruct the research process?: Sociology of a brain peptide *The Social process of scientific investigation* (pp. 53-73): Springer.
- Lave, J. (2011). *Apprenticeship in Critical Ethnographic Practice* Chicago: University of Chicago Press.
- Leontjev, A. N. (1977). *Problemer i det psykiskes udvikling*. København: Rhodos.
- MacIntyre, A. (1984). *After Virtue*. Notre Dame, Indiana, USA University of Notre Dame Press.
- Mackrill, T. (2007). *The Therapy Journal Project. A cross-contextual qualitative diary study of psychotherapy with adult children of alcoholics*. Aarhus UniversitetAarhus University, School of Business and Social SciencesSchool of Business and Social Sciences, Psykologisk InstitutDepartment of Psychology and Behavioural Sciences, Psykologisk Institut-Center for RusmiddelforskningDepartment of Psychology and Behavioural Sciences-Centre for Alcohol and Drug Research.
- Marteau, T. M., Ogilvie, D., Roland, M., Suhrcke, M., & Kelly, M. P. (2011). Judging nudging: can nudging improve population health? *Bmj*, 342.
- Martin, E. (2007). *Bipolar expeditions: Mania and depression in American culture*: Princeton University Press.
- Marx, K. (2008). Teser om Feuerbach. *Marx/Engels: Udvalgte Skrifter, Kbh.1973, 2*. Retrieved from <http://www.marxists.org/dansk/marx/45-feuer.htm>
- Mattingly, C. (1998). *Healing Dramas and Clinical Plots* Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattingly, C. (2010). *The Paradox of Hope: Journeys Through a Clinical Borderland* Berkeley / London: University of California Press.
- Mattingly, C., Jensen, U. J., & Throop, C. J. (2010). Narrative, Self, and Social Practice In U. J. Jensen & C. Mattingly (Eds.), *Narrative, Self, and Social Practice* (pp. 5-36). Aarhus, Denmark: Philosophia Press. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- McNeil, L. M. (2013). *Contradictions of control: School structure and school knowledge*: Routledge.
- Meinert Jensen, L. (2011). *Person-situation interactions studied in a day in the life - Empirical investigations of daily locations and personal arrangements*. University of Copenhagen.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (1991). *Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior*. New York: Guilford Press.
- Mol, A. (2008). *The Logic of Care. Health and the Problem of Patient Choice*. New York: Routledge.
- Monk, G., Winslade, J., Crocket, K., & Epston, D. (1997). *Narrative Therapy in Practice. The Archeology of Hope*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Mäkela, K., Arminen, I., Bloomfield, K., Eisenbach-Stangl, I., Bergmark, K. H., Kurube, N., . . . Zielinski, A. (1996). *Alcoholics Anonymous as a Mutual-Help Movement*. Madison, Wisconsin / London: University of Wisconsin Press.
- Mørck, L. L., & Nissen, M. (2005). Praksisforskning som deltagende kritik. Mellem mikrofonholderi og akademisk bedreviden. In G. Christensen & T. B. Jensen (Eds.), *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis* (pp. 123-153). København: Samfundslitteratur. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Nielsen, S., & Kofod, K. (2013). Æstetisk dokumentation af unges selv-fortællinger. *Stof*(21), 33-37.

- Nissen, M. (1992). Brugerperspektiver og praktiske, psykosociale sundhedsbegreber. *Nordisk Psykologi*, 44(4), 256-270.
- Nissen, M. (1995). Forskningens betydning for udviklingen af psykosocial praksis. *Udkast*, 23(1), 4-33.
- Nissen, M. (1996). Undervisning som handlesammenhæng. En kritisk socialpsykologisk analyse. In C. Højholt & G. Witt (Eds.), *Skolelivets socialpsykologi* (pp. 209-252). København: Unge pædagoger. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Nissen, M. (2000). *Projekt Gadebørn. Et forsøg med dialogisk, bevægelig og lokalkulturel socialpædagogik med de mest udsatte unge* Frederikshavn: Dafolo.
- Nissen, M. (2002). Det kritiske Subjekt. *Psyke & Logos*, 23(1), 65-85.
- Nissen, M. (2004). Wild Objectification: Social Work as Object *Outlines*, 6(1), 73-89.
- Nissen, M. (2008). The Place of a Positive Critique in Contemporary Critical Psychology. *Critical Social Studies - Outlines*.
- Nissen, M. (2009a). Objectification and Prototype. *Qualitative Research in Psychology*, 6(1), 67-87. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/14780880902900960>
- Nissen, M. (2009b). Objektivitet og subjektivering i socialt arbejde. *Nordiske Udkast*.
- Nissen, M. (2010). Det syge selv, fortællingen og overgivelsen. In S. Brinkmann (Ed.), *Det diagnosticerede liv - sygdom uden grænser* (pp. 226-253). Aarhus: Klim. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Nissen, M. (2012). *The Subjectivity of Participation. Articulating Social Work Practice with Youth in Copenhagen* London: Palgrave MacMillan.
- Nissen, M. (2013). Beyond Innocence and Cynicism: Concrete Utopia in Social Work with Drug Users. *Outlines. Critical Practice Studies*.
- Nissen, M. (2014a). Brugerdrevne standarder som konkret utopi: En kulturhistorisk tilgang til subjektivitetens almenførelse. *Psyke & Logos*, 35, 164-192.
- Nissen, M. (2014b). Could Life Be... Producing Subjectivity in Participation. In A. Blunden (Ed.), *Collaborative Projects* (pp. 69-84). London: Brill.
- Nissen, M. (2014c). Standarder og standpunkter i psykosocialt arbejde. In E. N. Skærbæk, M. (Ed.), *Psykosocialt arbeid. Fortellinger, medvirkning og fellesskap* (pp. 81-114). Oslo: Norsk Gyldendal.
- Nissen, M. (2015a). Meeting youth in movement and on neutral ground. *Dialogic Pedagogy: An International Online Journal*, 3.
- Nissen, M. (2015b). Standards and Standpoints. Why Standards, and Studying them, Imply Critique. *Theory & Psychology*.
- Osterkamp, U. (1975). *Grundlagen der psychologischen Motivationsforschung I* Frankfurt/M: Campus Verlag.
- Osterkamp, U. (1976). *Motivationsforschung 2. Die besonderheit menschlicher Bedürfnisse - Problematik und Erkenntnisgehalt der Psychoanalyse* Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Peele, S., Bufo, C., & Brodsky, A. (2000). *Resisting 12-Step Coercion*. Tucson, Arizona: See Sharp Press.
- Porter, T. (1995). Trust in numbers. *The pursuit of objectivity in science and public life*, 50-51.
- Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1986). *Toward a comprehensive model of change*: Springer.
- Rice, J. S. (1996). *A Disease of One's Own. Psycho-Therapy, Addiction, and the Emergence of Co-Dependency*. New Brunswick, N.J., USA: Transaction Publishers.
- Schraube, E. (2003). The Politics of TechKnowledge: An Experimental Moment in Psychology. In N. Stephenson, L. Radtke, R. Jorna, & H. Stam (Eds.), *Theoretical Psychology : Critical Contributions* (pp. 39-45). Toronto: Captus Press. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Sparks, J., Duncan, B., & Miller, S. (2007). Common factors and the uncommon heroism of youth. *Psychotherapy in Australia*, 13(2), 34.
- Staubæs, D. J., M. (2015). Orchestrating intensities and rhythms. How post-psychologies are assisting new educational standards and reforming subjectivities. *Theory & Psychology*.
- Steffen, V. (1993). *Minnesota-modellen i Danmark - mellem tradition og fornyelse* Holte (DK): SocPol.

- Stengers, I. (1997). *Power and invention. Situating science*. Minneapolis, USA: University of Minnesota Press.
- Stengers, I. (2008). Experimenting with Refrains: Subjectivity and the Challenge of Escaping Modern Dualism. *Subjectivity*(22), 38-59.
- Stenner, P. (2015). Valuation and standardization. Or, Proust's memory, Kierkegaard's self and Whitehead's evaluation: between limited activity and liminal value. *Theory & Psychology*.
- Stenner, P., & Moreno-Gabriel, E. (2013). Liminality and affectivity: The case of deceased organ donation. *Subjectivity*, 6(3), 229-253.
- Sunesson, S. (1981). *När man inte lyckas. Om hinder, vanmakt och oförmåga i socialt arbete*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Sørensen, E. (2009). *The Materiality of Learning. Technology and Knowledge in Educational Practice*. New York: Cambridge University Press.
- Thaler, R., & Sunstein, C. (1976). *Nudge. Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. New Haven, London: Yale University Press.
- Timmermans, S., & Epstein, S. (2010). A world of standards but not a standard world: toward a sociology of standards and standardization*. *Annual review of Sociology*, 36, 69-89.
- Toffler, A. (1990). *Future shock*: Bantam.
- Trigg, R., Grønbaek, K., & Bodker, S. (1991). *Open-ended interaction in cooperative prototyping, a video-based analysis*. Aarhus: Aarhus University, Computer Science Department.
- Turner, V. (1995). *The ritual process: Structure and anti-structure*: Transaction Publishers.
- Valverde, M. (2002). Experience and Truth-Telling: Intoxicated Autobiographies and Ethical Subjectivity. *Outlines*, 4(1), 3-18.
- Van Gennep, A. (2011). *The rites of passage*: University of Chicago Press.
- Wartofsky, M. W. (1979). *Models. Representation and the Scientific Understanding*. Dordrecht / Boston / London: D.Reidel.
- Wetherell, M. (2012). *Affect and emotion: A new social science understanding*: Sage Publications.
- White, M. (2007). *Maps of Narrative Practice*. New York: W.W.Norton.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends* New York/London: Norton & Co.
- Willis, P. (2001). "Tekin' the Piss". In D. Holland & J. Lave (Eds.), *History in Person. Enduring Struggles, Contentious Practice, Intimate Identities* (pp. 171-216). Santa Fe: School of American Research Press. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Zizek, S. (1994). The Spectre of Ideology. In S. Zizek (Ed.), *Mapping Ideology* (pp. 1-33). London / New York: Verso. (Reprinted from: NOT IN FILE).
- Zizek, S. (1999). *The Ticklish Subject*. London: Verso.
- Zizek, S. (2004). *Mapping Ideology*. London: Verso.
- Zizek, S. (2006). *The Parallax View*. Cambridge, Mass.: MIT Press.